

MÉLY BARÁZDÁK

Duboka brazda. Jugoszláviai ruszin elbeszélők antológiája.
Matica srpska, Novi Sad, 1975.

Nagyon szép könyv fekszik előttem. Borítóján a bácskai falu képe dereng, benne pedig hazánk ruszin nemzetiségű elbeszélői mutatkoznak be. Egy olyan irodalom képviselői ők, amelyről a közelmúltig csak nagyon keveset tudtunk, egyéneket ismertünk csak, míg most mintegy bizonyásképp itt tartom kezemben a könyvet, egy élő irodalom szép tanúságtételét.

A vasárnapi Magyar Szó jóvoltából a közelmúltban már megismerkedhetett a jugoszláviai magyar olvasóközönség is a hazai ruszin alkotók néhány munkájával, de a *Mély barázda*, ez a szerbhorvát nyelvű antológia a mai ruszin elbeszélők igazi kistükre.

Gyura Latyak bevezetőjéből idézem:

„A jugoszláviai ruszinok nyelvén írott irodalom igen fiatal. Csak most, a huszadik század elején (1904) született meg. Ekkor jelent meg Galiciában Havrijil Kosztelnik *Az én falumból (Z mojogo valala)* című könyve.”

Természetesen nem ez az igazi kezdet. Nagyon gazdag szájhagyomány — gyönyörű szép népköltészet — előzi meg az első írott művet. S ez a népköltészet nagyobbára a mai kor gazdag öröksége is, hisz megőrizték az utókor számára.

Hogy ilyen későn jelent meg a ruszin irodalom, annak a legnagyobb oka kétségkívül, hogy az új Jugoszlávia megteremtéséig nem rendezték a ruszin nemzetiség helyzetét. De ellenállt a viharoknak, a megrázkódtatásoknak ez a nép, hisz megmaradt a történelem folyamán, pedig a múltban jó párszor eltöretett felette a pálca, állami rendelkezésre kellett volna beolvadni a másik népcsoportba. Nem is csoda, hogy Kosztelnik könyve is Galiciában jelent meg, hisz ott volt olyan nyomda, és ott volt olyan környezet, ahol megjelenhetett.

A második könyv csak 1921-ben jelenik meg.

A valódi indulás azonban még későbbi: 1936-ban került ki a nyomdá-

ból a ruszin prózaírók almanachja. Az első igazi bizonyossága annak, hogy nem egy-két írástudó jelentkezik, hanem egy egész irodalom született meg.

Merőben más a helyzet a felszabadulás után. Felszabadító harcunk és forradalmunk megteremtette a testvériséget és egységet, és kibontakozhatott most már a jugoszláviai ruszin irodalom is. Sorra jelentkeznek is az új nevek: Jasa Bakov, Miron Budinszki, Mikola M. Kocsis, Jovgen Plancsák, Janiko Szabados, Stéfán Csakan, Djura Szopka, Mikola Szkubán, Oszkár Kocsis, Gyura Latyak, Vlado Kosztelnik és mások. Sokan közülük valamennyi-ünk alkotójává váltak.

1952 óta jelenik meg a Szvetloszc (Világosság) című irodalmi folyóirat is, és folyamatos a ruszin nyelvű kiadói tevékenység is.

1961-ben jelent meg az első háború utáni antológia: *Visszhang a síkságról (Odguk z rovnyini)*. Tizenegy elbeszélő jelentkezett ebben a kötetben. De nagyon fontos ez a könyv azért is, mert felmérte a ruszin irodalom helyzetét és értékelte is.

1964 óta jelenik meg a *Literatureno szlovo* (Írott szó) című folyóirat, s eköré már a ruszin irodalom következő nemzedéke tömörül: Stéfán Hudak, Marija Sz. Hornyák, Vladimir Kidra, Mihál Szimunovics, Lyubomir Szopka, Vladimir Bilynya, Gyura Papharhaji, Julijan Tamás, Vladimir Kocsis, Mikola Gyuranyin, Miron Kanyuh és mások.

A Matica srpska által kiadott *Mély barázda* című antológiában nyolc ruszin prózaíró szerepel: Mihajlo Kovács, Eugen M. Kocsis, Vladimir Bilynya, Mikola M. Kocsis, Vlado Kosztelnik, Stéfán Hudak, Gyura Latyak és Lyubomir Szopka.

A válogatást hárman végezték el: Gyura Latyak, Gyura Papharhaji és Julián Tamás. Valamennyien jugoszláviai ruszin alkotók. Nem nehéz tehát levonni a következtetést, hogy ennek a kötetnek fontos szerepet szántak

nemcsak azon a téren, hogy a szerb-horvát olvasónak bemutassa a ruszin elbeszélési irodalom jelenlegi helyzetét, hanem az oly ritkán megjelenő antológia szerepét kell betöltenie a ruszin irodalomban is a maga módján. Mert a gondos válogatás lehetővé teszi ezt. A kötet szerkesztői nagyon is ügyeltek arra, hogy a jugoszláviai ruszin elbeszélési irodalom tükrre lehessen. Így teljes bizonyossággal betöltheti és be is tölti a mérföldkő szerepét.

Hirtelen nehéz helyzetbe kerülök, ha külön-külön véleményt kell mondanom a megjelent elbeszélésekről. Mert

nem volt nehéz megállapítanom azt, hogy a könyv volt rám nagy hatással, s a felfedezők kíváncsi sóvárgásával igyekeztem mindig „az új területet megismerni és feltérképezni”.

A sorok között valamennyi alkotónál ugyanaz van: a gyökerek, ahonnan táplálkozunk. A falu, a város, a vívdások, az élet. A ruszin ember, a ruszin nép öröme, bánata, hétköznapja, ünnepe.

Köszönet a szerkesztőknek, a kiadónak, hogy lehetővé tették számunkra a ruszin alkotók világának megismerését és szeretetét.

BALOGH ISTVÁN

A SZERETET ÉS AZ ÉLETÖRÖM KÖNYVE

MARIJA ŠIMOKOVIĆ: *Iščekujući Jonu*. Osvit, Subotica, 1976.

Több kellemes meglepetést is tartogat az olvasó számára Marija Šimoković *Iščekujući Jonu (Jonát várva)* című, második verseskötete. Ezek a meglepetések azokra a momentumokra vonatkoznak, amelyek folytán a kötet versei elűntek a legtöbb mai, fiatal költő műveitől.

Az első, legszembetűnőbb meglepetés az, hogy míg olyan sok fiatal költő verseiben az élet negatív jelenségei (magányérzés, fájó élmények stb.) adják meg az alaphangot, addig az ugyancsak fiatal Marija Šimoković legtöbb költeménye életörömet, vidámságot áraszt. Azután: mai költők könyveiben ritkán akadunk érzelmes versre, ebben a kötetben pedig szép számmal találunk szerelmes verset és olyanokat is, amelyek kedves személyek (családtagok, barátinő) iránti szeretetről tanúskodnak. Ami pedig a formát illeti, Marija Šimoković könyvében a modern, szabad ritmusok mellett a kötött, rímes formák is jelen vannak.

S ami a stílus és a nyelvezet szempontjából a legérdekesebb, nem egy költeménye a délszláv népköltészet erőteljes hatását tükrözi.

Egyik ilyen népdal jellegű szerelmes verse az *Azt mondják* kezdetű:

„Azt mondják jönni fogsz
a madarak azt álmodják
fészüket ezüstből fonják
örökkévalóra
gyöngyharmattal ékesítik
hajnalfényvel fényesítik
azt mondják jönni fogsz”

Egy másik, modern hangvételű pedig a következő:

„Bebújni egymás tenyerébe
utazni sokat utazni
nyugtot nem találni
mindenről álmodni
és átnedvesedett kézzel nevetni”

S ha nem is jellemző Marija Šimoković minden versére ez a repeső vidámság, bizonyos csendes derű ott lappang minden költeményének hátte-